

ΠΩΣ ΤΟ ΨΑΡΕΜΑ ΜΟΥ ΕΣΩΣΕ ΤΗ ΖΩΗ

ΜΗ ΜΕ ΦΩΝΑΖΕΤΕ ΕΪΜΠΡΑΜ, αλλά Έιμπ. Ποτέ δεν μου άρεσε το Έιμπραμ, παρόλο που έτσι με βάφτισε η μαμά μου. Το όνομα αυτό ακούγεται πολύ πομπώδες, πολύ βιβλικό, πολύ... Νομίζω πως η λέξη που ψάχνω είναι πατριαρχικό. Κι εγώ σίγουρα δεν είμαι πατριάρχης, ούτε θέλω να γίνω. Κάποτε σκεφτόμουν ότι θα ήθελα τουλάχιστον ένα παιδί, αλλά σήμερα και μόνο στη θέα τους ανατριχιάζω.

Πριν από μερικά χρόνια, δεν έχει σημασία πόσα, άρχισα να ψαρεύω. Πλέον ψαρεύω εδώ και πολύ καιρό και, όπως φαντάζεστε, έχω να πω κάμποσες ιστορίες. Αυτό εξάλλου δεν κάνουν οι ψαράδες; Διηγούνται ιστορίες. Κάποιες τις έζησα ο ίδιος, κάποιες τις άκουσα από το στόμα άλλων. Οι περισσότερες είναι αστείες, σε κάνουν να χαμογελάς και μερικές φορές να γελάς με την ψυχή σου, πράγματα διόλου ασήμαντα. Το γέλιο μπορεί να γίνει η γέφυρα που σου επιτρέπει να υπερβείς κάποιες δύσκολες στιγμές, πιστέψτε με. Μερικές απ' τις ιστορίες μου θα τις αποκαλούσα παράξενες. Δεν ξέρω πολλές τέτοιες, αλλά σε κάνουν να ξύνεις το κεφάλι σου με απορία και ίσως να ανατριχιάζεις και λιγάκι, κάτι που μπορεί να είναι και ευχάριστο με τον τρόπο του.

Υπάρχει όμως μια ιστορία... Βασικά, είναι εντελώς φρικτή· τόσο υπερβολική, που σχεδόν δεν μπορεί να ειπωθεί. Συνέβη πριν από δέκα χρόνια, το πρώτο Σάββατο του Ιουνίου, και όταν είχε πέσει πια η νύχτα, είχα χάσει έναν καλό φίλο, σχεδόν όλα τα λογικά

μου και παραλίγο και την ίδια μου τη ζωή. Παρά γουρουνότριχα δεν έχασα κι άλλα εκτός απ' αυτά. Ύστερα σταμάτησα να ψαρεύω για μια δεκαετία περίπου και, παρόλο που το ξανάρχισα, δεν υπάρχει καμία δύναμη στον κόσμο, είτε επίγεια είτε υποχθόνια, που θα με έκανε να ξαναπάω στα Όρη Κάτσκιλ και στο Ρέμα του Ολλανδού, ή στο *Der Platz das Fischer*, όπως αποκάλεσε το μέρος εκείνο κάποιος που θα 'πρεπε να είχα ακούσει.

Αν κοιτάξετε προσεκτικά στον χάρτη σας, θα βρείτε το ρέμα. Πηγαίνετε στο ανατολικό άκρο της τεχνητής λίμνης Ασόκαν, κοντά στο Γούντστοκ, και κατεβείτε παράλληλα με τη νότια όχθη. Μπορεί να μην το εντοπίσετε με την πρώτη απόπειρα. Θα δείτε μια γαλάζια γραμμούλα να ξεκινάει από κάπου κοντά στην τεχνητή λίμνη και να ελίσσεται μέχρι τον Χάντσον, περνώντας βόρεια από το Γουίλτγουικ. Εκεί συνέβησαν όλα, αν και δυσκολεύομαι ακόμα να συλλάβω τι ακριβώς ήταν αυτά τα όλα. Μπορώ να σας πω μόνο όσα άκουσα και όσα είδα. Ξέρω ότι το Ρέμα του Ολλανδού είναι βαθύ, πολύ πιο βαθύ απ' όσο φαίνεται κι απ' όσο θα 'πρεπε, και δεν θέλω καν να σκέφτομαι τι έχει εκεί μέσα. Έχω περπατήσει στο δάσος γύρω του και κατέληξα σε ένα μέρος που δεν θα το βρείτε στον χάρτη σας, ούτε σε κανέναν χάρτη που θα αγοράζατε στο βενζινάδικο ή σε κατάστημα ειδών αλιείας και κυνηγιού. Στάθηκα στην ακτή ενός ωκεανού με κύματα μαύρα σαν το μελάνι που βγαίνει από τη μύτη αυτού του στιλό. Είδα μια γυναίκα με επιδερμίδα άσπρη σαν το φεγγαρόφωτο να ανοίγει το στόμα της, και να το ανοίγει, και να το ανοίγει, ώσπου έγινε ένα σπήλαιο με σειρές από πριονωτά δόντια, που θα ταίριαζαν στα σαγόνια ενός καρχαρία. Τέντωσα το χέρι μου, που έτρεμε τρελά, κρατώντας ένα παλιό μαχαίρι, ενώ μια τριάδα προσφύγων από έναν εφιάλτη με πλησίαζε ολοένα και περισσότερο.

Όμως, προτρέχω. Πρέπει πρώτα να μάθετε κάποια άλλα πράγματα, όπως για τον Νταν Ντρέσερ, τον καημένο, τον δύστυχο τον Νταν, που ανέβηκε μαζί μου στα Κάτσκιλ εκείνο το πρωί. Πρέπει

να ακούσετε την ιστορία του Χάουαρντ, που μου φαίνεται πολύ πιο λογική τώρα απ' ό,τι όταν μου την πρωτοείπε στο «Εστιατόριο του Χέρμαν». Θα πρέπει να ακούσετε και για το ψάρεμα. Όλα πρέπει να μπουν στη σωστή σειρά. Αν είναι κάτι που θεωρώ απαράδεκτο, αυτό είναι μια κακοειπωμένη ιστορία. Μια ιστορία δεν χρειάζεται να χτίζεται διαδοχικά, λες και είναι λυόμενο σπίτι —όχι, πρέπει να ειπωθεί με τον τρόπο της— αλλά πρέπει να έχει μια ροή. Ακόμα και μια κατάμαυρη ιστορία σαν κι αυτή έχει τη δική της διαδρομή.

Ίσως να ρωτήσετε γιατί έχω τόσες επιφυλάξεις. Μερικά πράγματα είναι τόσο άσχημα, που σε στιγματίζουν μόνο και μόνο επειδή έχεις βρεθεί κοντά τους, αφήνουν μια κηλίδα στην ψυχή σου, σαν ένα γυμνό σημείο στο δάσος όπου δεν θα φυτρώσει τίποτα. Πιστεύετε ότι μια ιστορία μπορεί να εξαλείψει μια τέτοια ασχήμια; Φαίνεται λίγο υπερβολικό να ελπίζει κανείς κάτι τέτοιο, έτσι δεν είναι; Ίσως να ισχύει για τα μικρά κακά, ξέρετε, για τις ασήμαντες αναποδιές που μπορείς να τις μετατρέψεις σε αστείες ιστορίες στα πάρτι. Αυτό που συνέβη στο Ρέμα, ωστόσο, αμφιβάλλω αν γίνεται να μετασχηματιστεί σε κάτι άλλο. Μόνο να μεταδοθεί μπορεί.

Και είναι κι άλλα. Είναι η ιστορία που ακούσαμε εγώ κι ο Νταν στο «Εστιατόριο του Χέρμαν». Από τότε που ο Χάουαρντ μας διηγήθηκε τι συνέβη στη Λότι Σμιντ και στην οικογένειά της πριν από καμιά εννενηνταριά χρόνια, δεν έχω καταφέρει να το διώξω απ' τη σκέψη μου. Μπορείτε να πείτε ότι τα λόγια του μου κόλλησαν στο μυαλό, αλλά και πάλι λίγο θα ήταν. Θυμάμαι την ιστορία αυτή λέξη προς λέξη, όπως τη θυμόταν και ο Χάουαρντ από τον ιερέα που του την είπε. Χωρίς αμφιβολία, ένας λόγος για τη ζωντάνια αυτής της ανάμνησης είναι το γεγονός ότι η ιστορία του Χάουαρντ εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τα όσα συνέβησαν στον Νταν και σ' εμένα αργότερα την ίδια μέρα. Η ιστορία εκείνη σχετικά με την κατασκευή της τεχνητής λίμνης και με το ποιος —και τι— καλύφθηκε από τα νερά της τριγυρίζει συνέχεια στο μυαλό

μου. Ακόμα κι αν είχαμε ακολουθήσει τη συμβουλή του Χάουαρντ και δεν είχαμε πάει στο Ρέμα εκείνη τη μέρα —διάολε, αν είχαμε στρίψει απ' την άλλη με το αυτοκίνητο κι αν είχαμε γυρίσει σπίτι μας όσο πιο γρήγορα μπορούσαμε, όπως θα έπρεπε να είχαμε κάνει— είμαι πεπεισμένος ότι αυτά που ακούσαμε θα είχαν μείνει ακόμα χαραγμένα στη μνήμη μου. Γίνεται να σε στοιχειώσει μια ιστορία; Να σε κυριεύσει; Υπάρχουν στιγμές που νομίζω πως η αφήγηση των γεγονότων εκείνου του Σαββάτου του Ιουνίου είναι απλώς μια δικαιολογία ώστε να ξαναβγούν στην επιφάνεια για άλλη μια φορά κάποια πιο παλιά συμβάντα.

Και πάλι προτρέχω, όμως. Όλα έχουν την ώρα τους και τη θέση τους, συμπεριλαμβανομένης και της ιστορίας της Λότι Σμιντ, του πατέρα της, του Ράινερ, και του ανθρώπου που εκείνος αποκαλούσε *Der Fischer*. Ας τα πάρουμε πάλι από την αρχή. Ας ξεκινήσουμε με λίγα λόγια για το μεγάλο πάθος της ζωής μου — ή τουλάχιστον αυτό που θεωρούσα κάποτε το μεγάλο πάθος της ζωής μου: το ψάρεμα.

Δεν ήταν κάτι που είχα μάθει από παιδί. Ο μπαμπάς μου με είχε πάει μια-δυο φορές για ψάρεμα, αλλά κι ο ίδιος δεν ήταν πολύ καλός σ' αυτό, οπότε επικεντρωνόταν περισσότερο στο να μου διδάξει πράγματα που ήξερε, όπως μπέιζμπολ και κιθάρα. Μια μέρα, καμιά εικοσιπενταριά-τριανταριά χρόνια μετά από το τελευταίο πρωινό του Σαββάτου που είχα περάσει με τον μπαμπά μου υποβάλλοντας έναν ολόκληρο κουβά με σκουλήκια σε παρατεταμένο πνιγμό, ξύπνησα και σκέφτηκα, Θα ήθελα να πάω για ψάρεμα. Λάθος. Ξύπνησα και σκέφτηκα, Πρέπει οπωσδήποτε να πάω για ψάρεμα. Αισθανόμουν ότι το είχα μεγάλη ανάγκη, όπως έχεις ανάγκη ένα μεγάλο ποτήρι νερό με παγάκια που κουδουνίζουν μέσα του ένα απομεσήμερο του Ιουλίου, στις τρεις η ώρα, όταν ο ήλιος σε τσουρουφλίζει. Γιατί είχα ανάγκη, απ' όλα τα πράγματα του κόσμου, να πάω για ψάρεμα, δεν ξέρω, ούτε και μπορώ να πω. Εντάξει, ήταν μια δύσκολη περίοδος. Μόλις είχε πε-

Θάνει η γυναίκα μου —δεν ήμασταν παντρεμένοι ούτε δυο χρόνια— και η ζωή μου ανταποκρινόταν σε όλα τα στερεότυπα που βλέπεις στις τηλεταινίες και ακούς στα κάντρι τραγούδια. Αυτό σήμαινε κυρίως ότι έπινα πάρα πολύ και, εφόσον ο μπαμπάς μου δεν είχε ιδιαίτερη σχέση ούτε με τα οينوπνευματώδη, δεν ήξερα ότι δεν πρέπει να ανακατεύεις τα ποτά. Έπινα πρώτα μισό μπουκάλι ουίσκι και μετά μισό μπουκάλι κρασί, και ύστερα περνούσα αρκετή ώρα σκυμμένος πάνω από τη λεκάνη, ενώ το μπάνιο χόρευε γύρω μου. Επίσης, η δουλειά μου πήγαινε κατά διαόλου —ήμουν αναλυτής συστημάτων στην IBM στο Ποκίψι— αλλά είχα την τύχη να έχω έναν προϊστάμενο ο οποίος μου έδωσε μακρά αναρρωτική άδεια, αντί να με απολύσει, όπως μου άξιζε. Αυτό έγινε παλιά, όταν η IBM ήταν ακόμα ένα αξιοπρεπές περιβάλλον για να δουλεύει κανείς. Η εταιρεία ενέκρινε τρίμηνη άδεια μετ' αποδοχών, όσο απίστευτο κι αν ακούγεται. Σχεδόν ολόκληρο τον πρώτο μήνα τον πέρασα κοιτάζοντας μέσα από τον πάτο αμέτρητων μπουκαλιών. Έτρωγα όταν το θυμόμουν, δηλαδή όχι και πολύ συχνά, και τα γεύματά μου ήταν βασικά μια σταθερή ροή από σάντουιτς με φιστικοβούτυρο και μαρμελάδα, με σποραδικά διαλείμματα για χάμπουργκερ και τηγανητές πατάτες. Ο δεύτερος μήνας ήταν πάνω-κάτω ίδιος με τον πρώτο, αν εξαιρέσουμε κάποιες επισκέψεις από τον αδερφό μου και τους γονείς της μακαρίτισσας της γυναίκας μου, καμία από τις οποίες δεν είχε θετικό αποτέλεσμα, εξ ου και δεν θα μπω στον κόπο να επεκταθώ περισσότερο. Υποφέραμε όλοι μας. Η Μαρί ήταν το κάτι άλλο, δεν έμοιαζε με καμία άλλη κοπέλα. Αισθανόμασταν την απώλειά της όπως θα αισθανόσουν αν κάποιος έχωνε το χέρι του βαθιά μέσα στο στόμα σου κρατώντας μια τανάλια και σου ξερίζωνε έναν τραπεζίτη· ήταν μια ανοιχτή πληγή που σε έκανε να πονάς ολόκληρος, παντού. Κι όπως δεν μπορείς να σταματήσεις να χώνεις τη γλώσσα σου στο σημείο όπου βρισκόταν κάποτε το δόντι σου και να το πιλατεύεις μέχρι να αισθανθείς πόνο, έτσι κι εμείς δεν

μπορούσαμε να κάνουμε τίποτε άλλο παρά να σκαλίζουμε τις αναμνήσεις μας ώσπου να αρχίσουμε να πονάμε ξανά. Προς το τέλος του τρίτου μήνα, καθόμουν στον καναπέ με το εσώρουχο και με την τηλεόραση ανοιχτή, πίνοντας γουλιές απ' οτιδήποτε είχα πρόχειρο. Είχα μάθει κάποια πράγματα, βλέπετε.

Είχα κάτι κουτιά παπουτσιών γεμάτα με φωτογραφίες που δεν είχα καταφέρει να βάλω ποτέ σε άλμπουμ, και όταν το ποσοστό του αλκοόλ στο αίμα μου έφτανε στο κατάλληλο επίπεδο, έβγαζα τα κουτιά από την ντουλάπα της κρεβατοκάμαρας και περιέβαλλα τον εαυτό μου με το αρχείο του γάμου μου. Έβλεπα τη Μαρί όταν την πρωτογνώρισα, ή μάλλον όταν της πρωτομίλησα, μια και μας είχαν συστήσει στη δουλειά στις αρχές του καλοκαιριού, όταν εκείνη προσλήφθηκε στην εταιρεία αμέσως μόλις τελείωσε το πανεπιστήμιο. Δουλεύαμε στο ίδιο τμήμα, επομένως πέφταμε τυχαία ο ένας πάνω στον άλλον ολόκληρο τον Ιούλιο και τον Αύγουστο, αν και κάθε φορά ανταλλάσσαμε απλώς μερικές αβρότητες. Εκείνο τον Σεπτέμβριο κάποιος έκανε πάρτι στο σπίτι του για την Ημέρα των Εργαζομένων — νομίζω ο Τιμ Στόφελ — και καταλήξαμε να καθίσουμε δίπλα-δίπλα σε ένα από τα πτυσσόμενα τραπεζάκια που ήταν στημένα γύρω-γύρω στην αυλή. Η Μαρί είχε έρθει με την Τζένι Μπάρνερ, αλλά η Τζένι είχε εξαφανιστεί με τον Στιβ Κόλινς, κι από τους υπόλοιπους καλεσμένους του πάρτι εγώ ήμουν εκείνος που γνώριζε καλύτερα. Δεν το παραδέχτηκε ποτέ, αλλά εγώ είμαι σχεδόν βέβαιος ότι όταν με ρώτησε τι κάνω, ήθελε απλώς να σκοτώσει την ώρα της μέχρι να αδειάσει το πιάτο της και να γυρίσει σπίτι. Θα περίμενε κανείς η συζήτηση αυτή να έχει χαραχτεί ανεξίτηλα στο μυαλό μου, αλλά δεν θυμάμαι και πολλά, παρά μόνο τη χαρά μου όταν έμαθα πως της άρεσε κι εκείνης ο Χανκ Γουίλιαμς ο πατέρας. Για να πω την αλήθεια, πάσχιζα σκληρά να αποσπάσω την προσοχή μου από το τοπ του μπικίνι που φορούσε, σε συνδυασμό με κομμένο τζιν σορτσάκι και πάνινα αθλητικά παπούτσια. Κλασικό αρσενικό,

το ξέρω. Καθόμασταν εκεί και μιλούσαμε, ώσπου ο Τιμ ήρθε και στάθηκε απέναντί μας στο τραπεζάκι και μας είπε ότι δεν ήταν ανάγκη να γυρίσουμε σπίτι, αλλά δεν μπορούσαμε να μείνουμε άλλο εκεί. Γυρίσαμε σπίτι —ο καθένας στο δικό του, εννοώ— αλλά το διάστημα που περάσαμε παρέα μού είχε αφήσει μια παράξενη αίσθηση — αφότου χωρίσαμε και τράβηξε ο καθένας τον δρόμο του, τα πάντα έμοιαζαν λιγότερο φωτεινά απ' ό,τι πριν, όταν καθόμασταν μαζί.

Ακόμα κι έτσι, όμως, μια-δυο ώρες ευχάριστης συζήτησης δεν αποτελούν εγγύηση για τίποτα, και μπορεί να μην τύχαινε ποτέ να έρθει στην κατοχή μου αυτή η φωτογραφία που είχε βγάλει η Τζένι και δείχνει τη Μαρί με τα μαλλιά της πιασμένα αλογοουρά, με τα μάτια της κι ένα μεγάλο μέρος του προσώπου της κρυμμένα πίσω από ένα τεράστιο ζευγάρι γυαλιά ηλίου και με τις κίτρινες και άσπρες ρίγες του μαγιό της να κάνουν το καλοκαιρινό της μαύρισμα να φαίνεται ακόμα πιο έντονο. Την περνούσα καμιά δεκαπενταριά χρόνια, κι αυτή η διαφορά ήταν αρκετή για να μου δημιουργεί επιφυλάξεις γι' αυτό που νόμιζα πως ένιωσα ανάμεσά μας. Μακάρι να μπορούσα να πω ότι ο δισταγμός μου οφειλόταν αποκλειστικά στο ότι δεν ήθελα να παρενοχλήσω μια πολύ πιο νεαρή γυναίκα που θα μπορούσε να είναι ανιψιά μου, αν όχι κόρη μου, αλλά είχε να κάνει εξίσου με τον φόβο μου να φανώ γελοίος. «Δεν υπάρχει πιο γελοίος από έναν γελοίο γέρο», έλεγε συχνά ο μπαμπάς μου, και παρόλο που δεν θα θεωρούσα τον εαυτό μου γέρο, δίπλα στη Μαρί δεν έμοιαζα ακριβώς σαν αυτό που λέμε αβγό ημέρας.

Άλλη μια φωτογραφία, και έκανα ένα άλμα στην επόμενη άνοιξη. Η Μαρί κι εγώ στεκόμασταν μέσα σε ένα ρυάκι, με το νερό να μας φτάνει μέχρι το γόνατο — εντάξει, εμένα μου έφτανε μέχρι το γόνατο· εκείνης της έφτανε μέχρι τον μηρό. Μια φίλη της μας είχε καλέσει να περάσουμε μια μέρα στα Κάτσκιλ, όπου ο αδερφός της συγκεκριμένης φίλης είχε ένα μικρό εξοχικό που

αποδείχτηκε πολύ πιο ωραίο απ' ό,τι περίμενα. Βρισκόταν στη μέση ενός ψηλού καταπράσινου λόφου, δίπλα σε έναν χωματόδρομο στον οποίο έπρεπε να οδηγείς αργά για να μη γδάρεις από κάτω το αυτοκίνητο. Απέξω, το μέρος έμοιαζε με συμπτυγμένο αχυρώνα, είχε μεγαλύτερο ύψος παρά μήκος. Μέσα είχε καινούργιες ξύλινες επιφάνειες, συσκευές από ανοξείδωτο ατσάλι κι ένα πέτρινο τζάκι, όλα συγκεντρωμένα κάτω από μια οξυκόρυφη ξύλινη στέγη και μια σοφίτα. Το είχε χτίσει ένας δικηγόρος από το Μανχάταν, που όμως αναγκάστηκε να το πουλήσει λίγο αφότου ολοκληρώθηκε, και κατόπιν τούτου ο αδερφός της φίλης της Μαρί, ο οποίος δούλευε στο ταχυδρομείο, το είχε αγοράσει για ένα κομμάτι ψωμί, και μάλιστα όχι μεγάλο κομμάτι. Φτάσαμε την ώρα του μεσημεριανού και περάσαμε ένα από τα πιο ωραία απογεύματα της ζωής μου πηγαίνοντας μια βόλτα πιο ψηλά στον χωματόδρομο, μαζί με τη φίλη της Μαρί, η οποία είμαι σχετικά σίγουρος ότι λεγόταν Κάρεν. Είχαν μεγαλώσει μαζί, σε διπλανά σπίτια. Μετά από ενάμισι χιλιόμετρο περίπου, ο δρόμος περνούσε μέσα από ένα πλατύ λιβάδι, στην άκρη του οποίου υπήρχε ένα ρυάκι και μια σειρά από δέντρα κατά μήκος της κοίτης του. Ήταν μια ζεστή μέρα, ο ουρανός ήταν ηλιόλουστος, και ο ίσκιος των δέντρων και το απρόσμενα κρύο νερό έμοιαζαν πολύ δελεαστικά για να τους αντισταθείς. Δέσαμε τα αθλητικά παπούτσια μας γύρω από τον λαιμό και μπήκαμε μέσα. Η κοίτη του ρυακιού ήταν γεμάτη πέτρες, οπότε έπρεπε να προσέχεις πού πατάς. Η Κάρεν περπατούσε και με τα δύο χέρια σηκωμένα ψηλά, λες και περίμενε να πέσει από στιγμή σε στιγμή. Η Μαρί έμεινε αρκετά κοντά μου ώστε να μπορεί να τεντώσει το χέρι της και να στηριχτεί πάνω μου, αν χρειαζόταν. Δεν θυμάμαι τι συζητούσαμε. Αυτό που θυμάμαι είναι ότι κοιτούσα την επιφάνεια του νερού κι όλα τα μικρά έντομα που γλιστρούσαν επάνω της — νεροαράχνες τα λένε; Παράξενο, δεν ξέρω την κανονική τους ονομασία. Υπήρχαν δεκάδες από δαύτα, επέπλεαν στο ρυάκι με έναν τρόπο που έκανε

την επιφάνειά του να μοιάζει πιο συμπαγής απ' ό,τι μου έλεγαν τα πόδια μου, που βάδιζαν με δυσκολία μέσα σ' αυτό. Από κάτω, μέσα στα θολά νερά, πετάγονταν από τη μια πέτρα στην άλλη κάτι πέστροφες που το μέγεθός τους θα ξεπερνούσε κάθε φαντασία των εντόμων. Πού και πού ακουγόταν ένα πλοπ και εμφανίζονταν δακτύλιοι που απλώνονταν κυματιστά στην επιφάνεια του νερού, στο σημείο όπου μια νεροαράχνη κατέληγε σε ένα στόμα σαν μεγάλο μαύρο σπήλαιο. Δεν θα είχαμε προχωρήσει περισσότερο από καμιά εκατοστή μέτρα στο ρυάκι, όταν είδαμε μπροστά μας ένα μικρό φράγμα. Απ' ό,τι φαινόταν μέσα από το λιγοστό νερό που ξεχυνόταν από πάνω του, έμοιαζε παλιό, αλλά δεν υπήρχε τίποτα στις όχθες εκατέρωθεν που να εξηγεί πώς και γιατί το είχαν τοποθετήσει εκεί. Μας φάνηκε λογικό σημείο για να σταματήσουμε και να γυρίσουμε πίσω, στο μπάρμπεκιου που ετοίμαζε ο αδερφός της Κάρεν, αλλά πριν το κάνουμε, η Κάρεν έβγαλε φωτογραφία τη Μαρί κι εμένα μέσα στο ρυάκι. Τα μαλλιά της είναι λυτά και φοράει ένα ξεβαμμένο μπλουζάκι μου που της έρχεται πολύ μεγάλο. Το είχε βρει σε ένα συρτάρι μου και της είχε φανεί το πιο αστείο πράγμα του κόσμου. («Μπα; Φοράνε ξεβαμμένα μπλουζάκια και οι οπαδοί του Τζορτζ Τζόουνς και του Μερλ Χάγκαρντ;» είχε πει γελώντας, παρά τις διαμαρτυρίες μου ότι άκουγα και Γκρέιτφουλ Ντεντ, όχι μόνο κάντρι.) Στα χέρια της κρατάει ένα πράσινο μπουκάλι Χάινεκεν, που μας είχε συνοδεύσει στη βόλτα μας και θα παρέμενε στην κατοχή της μέχρι που ήμασταν έτοιμοι να φύγουμε. Δεν έπινε πολύ, αλλά είχε μάθει ότι αν κρατούσε πάντα ένα ανοιγμένο μπουκάλι μπίρα, θα έδειχνε πιο κοινωνική. Στα δεξιά μας στη φωτογραφία, το φως του ήλιου πέφτει στο νερό και το κάνει να γυαλίζει. Στα αριστερά μας, τα δέντρα αρχίζουν να σκοτεινιάζουν.

Ανάμεσα στην προηγούμενη φωτογραφία και σ' αυτή μεσολάβησε σχεδόν ένας χρόνος, ένας ωραίος χρόνος, ένας από τους ωραιότερους. Αν έψαχνα μέσα στα κουτιά παπουτσιών γύρω μου,

θα μπορούσα να βρω φωτογραφίες από τις καλύτερες στιγμές του, από το χριστουγεννιάτικο δείπνο με την οικογένεια της Μαρί και το πάρτι του Χαλογουίν, που ήταν το τρίτο μας ραντεβού — και που είχαμε πάει ντυμένοι Κένι Ρότζερς και Ντόλι Πάρτον — μέχρι το Σαββατοκύριακο που είχαμε πάει στο Μπέρλινγκτον, στις αρχές της άνοιξης. Δεν ξέρω αν, κατά βάθος, όλες οι ιστορίες των ερωτευμένων είναι ίδιες. Μερικές φορές μου φαίνεται πως, αν προχωρήσεις πέρα από τις επιφανειακές λεπτομέρειες, ανακαλύπτεις ότι η αλληλουχία των γεγονότων είναι πάνω-κάτω η ίδια. Άλλες φορές σκέφτομαι, Όχι, οι λεπτομέρειες είναι που έχουν σημασία. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, αυτό συνέβη και σ' εμάς στο διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα σ' εκείνες τις φωτογραφίες: ερωτευτήκαμε, και λίγο αφότου τραβήχτηκε η δεύτερη φωτογραφία, γονάτισα μπροστά της και της ζήτησα να με παντρευτεί.

Από αυτή τη φωτογραφία μέχρι την επόμενη πέρασε άλλος ενάμισης χρόνος. Εκείνη την εποχή, το σκοτάδι που είχε πυκνώσει ανάμεσα στα δέντρα στη δεύτερη φωτογραφία είχε συγκεντρωθεί γύρω μας και μας είχε καταπιεί, όπως οι πέστροφες καταβρόχθιζαν τις νεροαράχνες. Την εβδομάδα μετά την επιστροφή μας από τον μήνα του μέλιτος στις Βερμούδες, η Μαρί ανακάλυψε έναν όγκο στον αριστερό μαστό της. Από την αρχή η κατάσταση ήταν άσχημη. Ο καρκίνος είχε προχωρήσει πολύ, ήδη έπληττε τους λεμφαδένες της και αντιστεκόταν στην ακτινοβολία και στη χημειοθεραπεία σαν ασυγκράτητο θηρίο σε ταινία τρόμου δευτέρας διαλογής. Δεν είμαι σίγουρος πότε καταλάβαμε ότι η Μαρί δεν θα επιβίωνε, ούτε πότε το αποδεχτήκαμε. Περίπου έναν μήνα πριν το τέλος κάτι άλλαξε μέσα της. Ηρέμησε, με έναν τρόπο που δυσκολεύομαι να περιγράψω. Δεν ξέρω αν θα μπορούσα να πω τόσο ότι γαλήνεψε όσο ότι ησύχασε. Ήταν λες και είχε μπει στον προθάλαμο του μεγάλου σκοτεινού σπιτιού προς το οποίο κατευθυνόταν. Δεν ήταν θλιμμένα, ούτε άτονη — αν μη τι άλλο, χαλάρωσε και γελούσε περισσότερο απ' ό,τι τους προηγούμενους μήνες.

Εγώ δεν κατάλαβα τι συνέβαινε. Νόμιζα πως η αλλαγή στη συμπεριφορά της ήταν ένα σημάδι ότι τα πράγματα πήγαιναν προς το καλύτερο, ότι είχε καταφέρει να πάρει το πάνω χέρι στη μάχη με το πλάσμα που της είχε ρημάξει τον οργανισμό. Έφτασα στο σημείο να της ομολογήσω αυτή τη σκέψη μου ένα σαββατιάτικο απόγευμα. Είχαμε πάει με το αυτοκίνητο μέχρι τον Χάντσον, σε ένα μικρό πάρκο που της άρεσε, μερικά χιλιόμετρα νότια του Γουίλτγουικ. Το είχαμε ανακαλύψει ένα από τα πρώτα Σαββατοκύριακα που βγαίναμε, όταν είχαμε πάει μια βόλτα με το αυτοκίνητο μόνο και μόνο για να έχουμε άλλη μια δικαιολογία να περάσουμε κι άλλο χρόνο μαζί. Την ημέρα αυτή φυσούσε αέρας από το ποτάμι και εκείνη κρύωνε πολύ για να βγει από το αυτοκίνητο, οπότε καθίσαμε και κοιτούσαμε το νερό, κι εγώ αποπειράθηκα να της πω ότι ίσως η πρόσφατη βελτίωσή της να ήταν μια ένδειξη πως τα πράγματα έμοιαζαν αισιόδοξα. Άραγε, ακούστηκα τόσο απελπισμένος όσο φοβάμαι ότι ακούστηκα; Η Μαρί δεν αποκρίθηκε, μόνο έπιασε το δεξί μου χέρι με το αριστερό της, το σήκωσε στα χείλη της και το φίλησε. Υπέθεσα ότι δεν μίλησε επειδή ήταν υπερβολικά συγκινημένη, και μάλλον ήταν, αλλά όχι για τον λόγο που νόμιζα.

Η τρίτη φωτογραφία τραβήχτηκε εκείνη την εποχή περίπου. Σ' αυτήν, η Μαρί στηρίζεται με τους αγκώνες στο τραπέζι της κουζίνας και κοιτάζει ψηλά και δεξιά της, εκεί που στέκομαι εγώ με τη φωτογραφική μηχανή και της λέω να χαμογελάσει, πράγμα που κάνει, αλλά πίσω από το χαμόγελό της υπάρχει ενάμιση χρόνος ταλαιπωρίας, μια βαθιά κούραση που έχει συσσωρευτεί μέσα σε δεκαοκτώ μήνες. Φοράει ένα μαντίλι στο κεφάλι της, σκούρο μπλε με άσπρες βούλες· οι περούκες που της έδιναν δεν της άρεσαν. Το δέρμα της είναι τεντωμένο πάνω στα οστά του προσώπου της και στα μπράτσα της. Είναι σαν να έχει γεράσει με επιταχυνόμενο ρυθμό, σαν να τη βλέπω έτσι όπως θα έμοιαζε όταν θα γιορτάζαμε την τριακοστή επέτειο του γάμου μας. Πίσω της, ο πρωι-

νός ήλιος λάμπει μέσα από τα παράθυρα πάνω απ' τον νεροχύτη, χαρίζοντάς της ένα χρυσαφένιο περίγραμμα.

Δύο εβδομάδες μετά από αυτή τη φωτογραφία, είχε φύγει. Μέσα σε δυο μέρες χάθηκε η γη κάτω από τα πόδια μας. Μετά βίας πρόλαβα να την πάω στο κρεβάτι του νοσοκομείου όπου πέθανε. Ακολούθησαν ατέλειωτα τηλεφωνήματα για να πω σε διάφορους ότι είχε πεθάνει, ύστερα ήρθε η επίσκεψη στο γραφείο τελετών (που την αναβάλλαμε κι οι δύο), η αγρυπνία, η κηδεία και μετά η συγκέντρωση στο σπίτι, και όλα έμοιαζαν σαν ένα παράξενο θεατρικό έργο στο οποίο με είχαν βάλει να παίξω, αλλά χωρίς να μου δώσουν το κείμενο. Υποθέτω πως τα κατάφερα σχετικά καλά, αν και δεν ξέρω με τι κριτήρια τα κρίνει κανείς αυτά. Και αφού τελείωσαν όλα, αφού έκλεισε η πόρτα μετά την αποχώρηση και του τελευταίου καλεσμένου, απέμεινε το ντουλάπι με τα ποτά, αναγεωμένο από τα δώρα κάμποσων φίλων και συγγενών που είχαν έρθει για να αποχαιρετήσουν τη Μαρί. Το ντουλάπι, με τα μπουκάλια στη σειρά, και ακόμα περισσότερα κουτιά παπουτσιών με ακόμα περισσότερες φωτογραφίες απ' ό,τι περίμενα.

Ήμουν, λοιπόν, σε πολύ άσχημη κατάσταση, δεν ντρέπομαι να το πω. Η γυναίκα μου είχε φύγει κι εγώ έκανα ό,τι μπορούσα για να πάω κοντά της. Μεσ στην ψυχή μου ήταν σαν παγωμένος Φεβρουάριος, θα 'λεγε κανείς. Και τότε, μόλις άνοιξα τα μάτια μου ένα πρωί, βρήκα την εξής σκέψη να με περιμένει: Πρέπει οπωσδήποτε να πάω για ψάρεμα. Μακάρι να μπορούσα να σας δώσω να καταλάβετε πόσο έντονη ήταν. Έμεινα ξαπλωμένος για λίγο, περιμένοντας να φύγει. Έμεινα ξαπλωμένος για πολλή ώρα, και όταν συνειδητοποίησα ότι δεν έλεγε να φύγει με τίποτα, ότι αναβόσβηνε στο μυαλό μου σαν φωτεινή επιγραφή, αποφάσισα να ενδώσω. Γιατί όχι, διάολε, σωστά; Βρήκα ένα πουκάμισο κι ένα παντελόνι που δεν ήταν πολύ βρόμικα, ψάρεψα τα κλειδιά του αυτοκινήτου μου μέσα από τη λεκάνη της τουαλέτας (μη ρωτήσετε πώς και γιατί) και ξεκίνησα για να αγοράσω εξοπλισμό ψαρέματος.